

Žák s lehkým mentálním postižením

Osobnost + diagnostika + hodnocení

Psychologické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením

Žák s MP se projevuje zejména:

- ▶ Zpomalenou chápavostí, jednoduchostí a konkrétností úsudků
- ▶ Sníženou schopností až neschopností komparace a vyvozování logických vztahů
- ▶ Sníženou mechanickou pamětí
- ▶ Těkavostí pozornosti

Psychologické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením

- ▶ Nedostatečnou slovní zásobou
- ▶ Poruchami vizuomotoriky a pohybové koordinace
- ▶ Impulzivností
- ▶ Citovou vzrušivostí
- ▶ Sugestibilitou a rigiditou chování

Psychologické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením

- ▶ Nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji „já“
- ▶ Opožděným psychosexuálním vývojem
- ▶ Nerovnováhou aspirací a výkonu
- ▶ Zvýšenou potřebou uspokojení a bezpečí
- ▶ Poruchami v interpersonálních skupinových vztazích a v komunikaci
- ▶ Sníženou přizpůsobivostí k sociálním požadavkům

Diagnostika ve speciální pedagogice

- ▶ Vymezení pojmu diagnostika - poznávací proces jehož cílem je poznání sledovaného objektu.
- ▶ Výsledkem tohoto procesu je stanovení diagnózy.
- ▶ Komplexnost procesu diagnostiky ve speciální pedagogice - lékařská, psychologická, sociální, speciálněpedagogická.

Diagnostika ve speciální pedagogice

Kritéria členění:

- ▶ **Podle sledovaných cílů:** d. globální, d. parciální
- ▶ **Podle etiologie:** d. kauzální (je známa příčina postižení), d. symptomatická (je z příznaků, není známa příčina postižení)
- ▶ **Podle časového sledu:** vstupní, průběžná, výstupní

Diagnostika ve speciální pedagogice

Podle druhu postižení: psychopedická, somatopedická atd.

Podle věku: raný a předškolní věk, školní věk, dospělost, stáří

Diferenciální diagnostika - vychází z příznaků, které jsou obecnější povahy, neurčují konkrétní postižení, diagnostikou vylučujeme ty vady, které dotyčné příznaky nezpůsobují a hledáme postižení, které je způsobuje. Na základě různých vyšetření stanovíme konkrétní postižení.

Metodologická stránka speciálněpedagogické diagnostiky

Klinické metody

- ▶ anamnestické metody
- ▶ pozorování
- ▶ rozhovor
- ▶ analýza výsledků činnosti
- ▶ testové metody
- ▶ diagnostické zkoušky
- ▶ kazuistika

Obsahová stránka speciálněpedagogické diagnostiky

- ▶ diagnostika motorických schopností a laterality, motorika jemná a hrubá, sebeobsluha, grafomotorika, kresba
- ▶ diagnostika rozumových schopností
- ▶ diagnostika komunikačních schopností
- ▶ diagnostika socializačního a citového vývoje

Diagnostické situace

- ▶ Hra
- ▶ Kresba
- ▶ Diagnostika školní zralosti
- ▶ Diagnostika profesní orientace

Speciálněpedagogická diagnostika v edukačním procesu

- ▶ **Diagnostika** musí probíhat **průběžně**, chápeme ji jako každodenní diagnostickou činnost, musíme se naučit zvládat svoje **pozorování** a zvolit si **způsob zaznamenávání** jeho výsledků. Zaznamenáváme i detailní projevy a výkony žáka.

Důležitá jsou **týmová setkání** se zaměřením na posuzování jednotlivých oblastí diagnostiky.

Předpokladem úspěšnosti edukačního procesu je **tvorba optimálních edukačních programů** a určení prognózy vývoje.

Speciálněpedagogická diagnostika v edukačním procesu

Speciálněpedagogická diagnostika je proces poznávání žáka a současně řešení určitých problémů, které se týkají edukačního procesu, tedy zvolení správných metod a forem práce s žákem.

Speciálněpedagogická diagnostika žáka je tedy nekončící proces učitele - speciálního pedagoga, který je v interakci s žákem během edukačního procesu a i dalších možných aktivitách (terapie, mimoškolní aktivity, výlety, školy v přírodě).

Speciálněpedagogická diagnostika v edukačním procesu

V rámci speciálněpedagogické diagnostiky u žáků s lehkým mentálním postižením se zaměřujeme na **jednotlivé** oblasti osobnosti žáka.

Identifikujeme projevy a výkony žáka, analyzujeme a hodnotíme tyto projevy a výkony pro zpětnou vazbu a analýzu edukačních potřeb.

U žáka s lehkým mentálním postižením jde o proces, který může ovlivnit zkušenost diagnostika - učitele psychopeda, týmová práce odborníků a také spolupráce s rodinou žáka.

Kognitivní procesy u žáků s mentálním postižením

Učení je základní podmínkou psychického vývoje

Vnímání (percepce)

- ▶ Opožděná a omezená schopnost vnímání
- ▶ Nedokonalé počítky a vjemy

Myšlení

- ▶ Omezená schopnost abstrakce a zobecňování
- ▶ Myšlení se omezuje na konkrétní situační souvislosti
- ▶ Myšlení je chudé a neproduktivní

Kognitivní procesy u žáků s mentálním postižením

Paměť

Pomalé a nekvalitní osvojování vědomostí,
dovedností a návyků

Nestálost uchování, nepřesnost vybavování

Hodnocení žáka s lehkým mentálním postižením

Formativní hodnocení

- ▶ Jedním z neúčinnějších postupů vedoucích k efektivnímu vzdělávání žáků v heterogenních kolektivech je formativní hodnocení.
- ▶ Učitelé, kteří používají formativní hodnocení, nesrovnávají žáky mezi sebou, ale zaměřují se na dosahování učebních cílů u každého z nich. To mimo jiné umožňuje každému dítěti zažít uspokojení z vykonané práce a nabytí patřičné důvěry ve své schopnosti, a podporuje rozvoj kompetence k učení.

Formativní hodnocení

Formativní hodnocení je založeno na:

- ▶ důrazu na komunikaci mezi žákem a učitelem i žáky navzájem
- ▶ pravidelném a četném vyhodnocování žákovské práce (poskytnutí zpětné vazby - informace o tom, co se podařilo, na co je třeba se zaměřit v budoucnu a jak konkrétně je třeba postupovat)
- ▶ stanovení výukových cílů a sledování pokroku každého žáka na cestě k těmto cílům.

Formativní hodnocení

- ▶ Formativní hodnocení podporuje rozvoj kompetence k učení. Napomáhá však rozvoji všech klíčových kompetencí i osobnostnímu rozvoji žáka. Ze strany hodnoceného je přijímáno jako pomoc a podpora, nikoli jako rozsudek či odsudek, což pozitivně ovlivňuje jeho motivaci k učení.
- ▶ **Podporující prostředí je základní podmínkou aplikace formativního hodnocení v pedagogické praxi.** Jedná se o klima třídy, které podporuje vzájemnou interakci mezi učitelem a žáky i žáky navzájem. Zcela zásadní je navození vzájemného pocitu bezpečí a důvěry ve třídě.
- ▶ Zároveň jsou v takovém prostředí vytvořeny vhodné podmínky pro rozvoj pozitivního sebepojetí žáků.

Formativní hodnocení

Zpětná vazba je základem formativního hodnocení.

- ▶ Zpětnou vazbu obsahující informace o míře dosahování stanovených učebních cílů je možné poskytovat různou formou.
- ▶ Volíme takový způsob zpětné vazby, o kterém bezpečně víme, že umožní zapojení žáka. Důležité je, aby žák byl v komunikaci aktivní a zpětná vazba nebyla jen jednostranným tokem informací od učitele k žákovi. Příčiny chyb, které žák udělal, často zjistíme až v rozhovoru s ním.

Formativní hodnocení

- ▶ Rozhovor vedený v atmosféře bezpečí a důvěry umožní podrobně rozebrat příčiny případného neúspěchu a nabídnout rady, jak jim napříště předejít.
- ▶ V procesu formativního hodnocení získává také učitel zpětnou vazbu o efektivitě a vhodnosti použitých metod výuky a měl by je na základě této zpětné vazby flexibilně přizpůsobovat aktuálním potřebám žáků.

Formativní hodnocení

- ▶ Formativní hodnocení učiteli poskytuje zpětnou vazbu o tom, zda jsou jeho metody výuky efektivní a do jaké míry vyhovují jednotlivým žákům i skupině jako celku.
- ▶ Pokud se učitel věnuje určitému tématu přiměřeně dlouho a většina žáků učivu stále ještě zcela nerozumí, je třeba zvážit metody, které používá v rámci zprostředkování a fixace učiva.
- ▶ Výzkumy dokládají, že nejefektivnější jsou metody využívající kooperaci a vlastní aktivitu žáků a také metody využívající multisenzoriální přístup.

Formativní hodnocení

- ▶ Při zavádění formativního hodnocení do praxe školy je třeba informovat o jeho zásadním vlivu na úspěšné dosahování vzdělávacích cílů také rodiče žáků, abychom předešli případným nedorozuměním či rozdílným očekáváním ze strany školy a rodičů žáků.